

SOLIQ SIYOSATI KONSEPTSIYASI VA STRAGIYASI**Qo'chqorova E'zoza***TIFT Universiteti Buxgalteriya hisobi va moliya yo'nalishi**3-bosqich talabasi*

Annotatsiya. *Soliq siyosati har bir davlatning iqtisodiy barqarorligini ta'minlash, budjet tushumlarini shakllantirish hamda ijtimoiy tenglikni qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Mazkur maqolada soliq siyosatining nazariy asoslari, uning konseptual yondashuvlari va strategik yo'nalishlari tahlil qilinadi. Soliq siyosati konsepsiyasi davlatning iqtisodiy siyosati bilan uzviy bog'liq bo'lib, unda soliq yukining adolatli taqsimlanishi, fiskal barqarorlik va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish kabi maqsadlar ko'zda tutiladi. Shu bilan birga, maqolada soliq siyosatini shakllantirishda ahamiyatli bo'lgan asosiy omillar — soliq bazasi, stavkalar, imtiyozlar, yig'imlar samaradorligi va ularning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari yoritib beriladi. Soliq strategiyasi esa uzoq muddatli yondashuv bo'lib, mamlakatning iqtisodiy maqsadlariga erishishda soliq tizimining qanday rivojlantirilishini belgilaydi. Annotatsiyada O'zbekiston Respublikasida olib borilayotgan soliq siyosatining zamonaviy yo'nalishlari, islohotlar natijalari va istiqbollari ham o'rganiladi. Xususan, soddalashtirilgan soliq tizimi, soliq yukining kamaytirilishi va raqamlashtirish orqali ochiqlikni ta'minlash kabi yondashuvlar muhokama qilinadi. Mazkur mavzu bo'yicha olib borilgan tahlillar soliq siyosatini takomillashtirish va milliy iqtisodiyotni mustahkamlash yo'lida zarur amaliy tavsiyalarni ilgari surishga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *Soliq siyosati, soliq konsepsiyasi, soliq strategiyasi, fiskal siyosat, iqtisodiy barqarorlik, soliq bazasi, soliq stavkalari, soliq imtiyozlari, soliq yuklamasi, davlat budjeti, raqamlashtirish, iqtisodiy o'sish, moliyaviy boshqaruv, soliq islohotlari, O'zbekiston iqtisodiyoti.*

Kirish

Soliq siyosati har bir davlatning iqtisodiy rivojlanish strategiyasida markaziy o'rinni egallaydi. U davlat budjetini shakllantirish, iqtisodiy jarayonlarni tartibga solish, resurslarni taqsimlash va ijtimoiy adolatni ta'minlashda asosiy vosita hisoblanadi. Soliqlar orqali davlat ishlab chiqarilgan yalpi ichki mahsulotning bir qismini jalb etadi va uni ijtimoiy sohalar, infratuzilma, xavfsizlik va boshqa zarur yo'nalishlarga yo'naltiradi. Shu sababli, soliq siyosatining samaradorligi davlatning umumiy iqtisodiy barqarorligi va fuqarolarning farovon hayoti bilan bevosita bog'liqdir.

Soliq siyosatining konsepsiyasi deganda davlatning soliq yig'imlarini belgilash, undirish va boshqarish borasidagi nazariy qarashlari, asosiy tamoyillari va yondashuvlari tushuniladi. Bu konsepsiya adolat, barqarorlik, soddalik va iqtisodiy samaradorlik kabi tamoyillarga asoslanadi. Har bir davlat o'zining iqtisodiy salohiyati, ijtimoiy tuzilmasi va strategik maqsadlaridan kelib chiqqan holda soliq siyosatini shakllantiradi. Soliqlar orqali aholi va

korxonalardan tushadigan daromadlarning miqdori, ularga beriladigan imtiyozlar va soliq stavkalari darajasi aniq belgilanadi.

Soliq strategiyasi esa soliq siyosatining uzoq muddatli rejalashtirilgan yo‘nalishlarini belgilaydi. Unda mamlakatda soliq tizimini qanday takomillashtirish, soliqlar orqali iqtisodiy rag‘batlantirish mexanizmlarini qanday joriy etish, soliq yukining qaysi qatlamlarga qanday ta’sir ko‘rsatishi kabi masalalar yoritiladi. Bugungi kunda globallashtirish jarayonlari, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi va ijtimoiy ehtiyojlarning o‘zib borishi davlatlardan soliq siyosatini muntazam ravishda takomillashtirib borishni talab qilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida ham so‘nggi yillarda soliq siyosatining konsepsiyasi va strategiyasi yangilanmoqda. Soliq stavkalari soddalashtirilmoqda, byurokratik to‘siqlar kamaytirilmoqda va raqamlashtirish orqali tizimning shaffofligi oshirilmoqda. Bu esa iqtisodiy faollikni oshirish, biznes muhitini yaxshilash va ijtimoiy adolatni ta’minlashga xizmat qilmoqda.

Asosiy qism

Soliq siyosati davlatning iqtisodiy boshqaruv tizimida muhim o‘rin tutadi. U orqali davlat byudjetini shakllantirish, iqtisodiy faoliyatni rag‘batlantirish, ijtimoiy tenglikni ta’minlash va makroiqtisodiy barqarorlikka erishish maqsad qilinadi. Soliq siyosati ikki asosiy yo‘nalishda olib boriladi: fiskal va rag‘batlantiruvchi. Fiskal yo‘nalishda asosiy e’tibor davlat daromadlarini oshirishga, rag‘batlantiruvchi yo‘nalishda esa soliq yukini optimallashtirib, iqtisodiy faollikni kuchaytirishga qaratiladi.

Soliq siyosatining konsepsiyasi — bu davlatning soliq sohasidagi asosiy nazariy qarashlari va yondashuvlarini ifodalovchi tushuncha bo‘lib, u adolat, barqarorlik, samaradorlik, soddalik kabi tamoyillarga tayangan holda ishlab chiqiladi. Ushbu konsepsiya orqali soliq bazasi, soliq turlari, stavkalari, imtiyozlari, undirish mexanizmlari va nazorat tizimlari belgilanadi. Shuningdek, soliq siyosatining konsepsiyasi ijtimoiy-iqtisodiy sharoit, demografik vaziyat va mamlakatning strategik maqsadlari asosida shakllantiriladi. Masalan, kambag‘allik darajasi yuqori bo‘lgan hududlarda progressiv soliq stavkalari joriy qilinib, yuqori daromadli qatlamdan ko‘proq soliq olinadi, past daromadli qatlamga esa imtiyozlar beriladi.

Soliq strategiyasi esa soliq siyosatining uzoq muddatli rejalashtirilgan amaliy yo‘nalishidir. Soliq strategiyasi orqali mamlakatda iqtisodiy islohotlarni qo‘llab-quvvatlash, investitsiya muhitini yaxshilash, soliq tizimini soddalashtirish, soliq yukini adolatli taqsimlash, raqamlashtirish orqali tizimni oshkoralashtirish maqsad qilinadi. Soliq strategiyasini ishlab chiqishda quyidagi omillar hisobga olinadi: iqtisodiy rivojlanish sur‘atlari, soliq to‘lovchilarning faolligi, norasmiy iqtisodiyotning ulushi, investitsion muhit, xalqaro tajriba va fiskal barqarorlik talablariga javob berish darajasi.

O‘zbekiston Respublikasi so‘nggi yillarda soliq siyosatini isloh qilish bo‘yicha sezilarli yutuqlarga erishmoqda. Jumladan, yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig‘i va jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i stavkalari bosqichma-bosqich kamaytirildi. Bu esa ishbilarmonlik muhitini yaxshilash va tadbirkorlikni rag‘batlantirishga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, yagona soliq to'lovi bekor qilinib, soddalashtirilgan soliq tizimi joriy etildi. Bu kichik va o'rta biznes subyektlari uchun soliq yukini kamaytirish va hisob-kitob jarayonlarini soddalashtirish imkonini berdi.

Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi soliq tizimida ham keng qo'llanilmoqda. Soliq organlari faoliyati raqamlashtirilib, soliq to'lovchilarga onlayn xizmatlar ko'rsatilmoqda. Elektron hisob-fakturalar, raqamli kassa apparatlari, soliq to'lovlarining mobil ilovalar orqali amalga oshirilishi soliq tushumlarining oshishiga va tizimning shaffofligiga olib kelmoqda. Bunday texnologik yondashuvlar soliq siyosatini strategik rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Shuningdek, xalqaro soliq siyosati tendensiyalariga mos ravishda, O'zbekiston chet el investitsiyalarini jalb qilish maqsadida soliq imtiyozlarini taqdim etmoqda. Erkin iqtisodiy zonalarda faoliyat yurituvchi subyektlarga turli soliq yengilliklari berilishi xorijiy kapitalning oqimini ko'paytirmoqda. Bu esa iqtisodiyotda raqobatbardoshlikni oshiradi va yangi ish o'rinlari yaratadi.

Xulosa

Soliq siyosati har qanday davlatning iqtisodiy boshqaruvi va moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. U orqali davlat budjeti shakllanadi, iqtisodiy faoliyatga ta'sir ko'rsatiladi va ijtimoiy adolatga erishiladi. Soliq siyosatining asosiy konsepsiyasi — soliqlarning adolatli, soddalashtirilgan va samarali bo'lishini ta'minlashdan iborat. U iqtisodiy sharoit, aholi daromadlari va davlatning strategik maqsadlaridan kelib chiqib shakllantiriladi. Soliq strategiyasi esa soliq siyosatining uzoq muddatli yo'nalishlarini belgilaydi va uni amaliyotga tadbiq etish vositalarini o'z ichiga oladi. Strategik yondashuv orqali davlat soliq tizimini takomillashtirish, raqamlashtirish va investitsiya muhitini yaxshilash imkoniga ega bo'ladi.

O'zbekiston misolida olib qaralganda, so'nggi yillarda soliq siyosatida tub o'zgarishlar amalga oshirildi. Soliq stavkalari pasaytirildi, soddalashtirilgan soliq tizimi joriy etildi, soliq ma'muriyatchiligi yengillashtirildi va raqamlashtirishga katta e'tibor qaratildi. Bu islohotlar tadbirkorlikni rivojlantirish, soliq to'lovchilar sonini oshirish va budget daromadlarini barqarorlashtirishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, elektron xizmatlar joriy etilishi soliqlarni yig'ish jarayonini shaffoflashtirdi va korrupsiyaviy holatlarning oldini oldi.

Shuningdek, soliq siyosatining ijtimoiy adolat tamoyillariga asoslangan bo'lishi aholi qatlamlari o'rtasidagi daromadlar tafovutini yumshatadi. Progressiv soliq stavkalari orqali yuqori daromadga ega shaxslardan ko'proq soliq olinib, kam ta'minlangan qatlamlarga ko'mak berilishi mumkin. Bunday yondashuvlar ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlab, fuqarolarning davlatga bo'lgan ishonchini oshiradi.

Umuman olganda, puxta ishlab chiqilgan soliq siyosati va uning uzoq muddatli strategiyasi davlatning iqtisodiy salohiyatini kengaytirish, investitsiyalarni jalb qilish va barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish uchun muhim omildir. Soliq siyosatini takomillashtirish jarayoni doimiy tahlil va moslashuvchan yondashuvni talab etadi. Bu esa iqtisodiy islohotlarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1) Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Umarjonov, B., & Shamsiddinov, M. (2021). Islom moliyasining xususiyatlari. *Scientific progress*, 2(8), 634-638.
- 2) Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Shamsiddinov, M., & Umarjonov, B. (2022). ISLAMIC FINANCE. *Scientific progress*, 3(2), 48-50.
- 3) Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2022). Characteristics of Islamic Finance. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.
- 4) Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Ubaydullayev, A., Omonov, I., & Mirzamahmudov, B. (2022). ISLOM BANKI VA AN'ANAVIY BANKLAR O'RTASIDAGI FARQLAR. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 755-761.
- 5) Akhrorjon, A. (2022). Uzbekistan and the World Trade Organization management system. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.
- 6) Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2022). Danger in Islamic Banking. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.
- 7) Abdullaev, A. (2022). O'zbekiston iqtisodiyoti uchun jstga a'zo bo'lish sabab muammo va natijalari. *Raqamli texnologiyalar va ta'lim istiqbollari*, 1(2), 113-121.
- 8) Akhrorjon, A., & Zumradkhan, K. (2022). The impact and results of membership of the wto on the education system. *Educational Research in Universal Sciences*, 1(5), 24-32.
- 9) Akhrorjon, A. (2022). Reasons, problems and consequences for the accession of the Uzbek economy to the WTO. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.
- 10) Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Karimova, S., & Solijonova, F. (2022). Jahon savdo tashkiloti boshqaruv tizimi. *Scientific progress*, 3(2), 343-347.
- 11) Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Anvarov, J., & Ismoilov, S. (2022). Islom moliyasi. *Scientific progress*, 3(2), 45-47.
- 12) Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Yusupov, S., & Anvarov, J. (2021). Islom bankchiligidagi xavf. *Scientific progress*, 2(8), 639-642.
- 13) Axadjon o'g'li, A. A., & Sabirovna, G. G. (2025). JSTGA A'ZO BO'LISHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI. *ZAMIN ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(5), 101-108.
- 14) Abdullaev, A. (2021). RAQAMLI IQTISODIYOT-KADRLAR TAYYORLASHNING DOLZARB MASALALARI. *Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyotning o'ziga xos xususiyatlari, uning*.
- 15) Mamadjonov, M., Abdullayev, A., Abdurahmonov, I., & Mamadaliyev, A. (2021). Challenges of management in the digital economy. *Scientific progress*, 2(6), 1533-1537.
- 16) AA, M. F. M. (2021). RAQAMLI IQTISODIYOT TUSHUNCHASI, AFZALLIKLARI VA AMALIY AHAMIYATI. *ÂXEOPOT-KOMMYHHKÂflX TEXHOMrnmÂPH BÂ TEÏÏE KOMMYHHKÂ^ mÂPHHHr 3ÂMOHÂBHH MYÂMMOÏÏÂPH*

BÂ EHHMÏÏÂPH OHÏÏÂHH PECnYEmKÂ HÏÏMHH-
TEXHHKÂHMYMÂHMHMrMÂrbPY3ÂÏÏÂP TmflÂMH, 2(6), 794.

17) Akhmadjonov, O., Abdullayev, A., Abdupattayev, A., & Sultonov, M. (2021). Islamic banking management, assets and liabilities. *Scientific progress*, 2(6), 1525-1532.

18) Axrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). TA'LIM SIFATI OSHISHIDA JSTNING O 'RNI. *YANGI O 'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INOVOVATSION TADQIQOTLAR*, 2(1), 113-118.

19) Mulaydinov, F. (2024). Application, place and future of digital technologies in the educational system. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.

20) Jumanova, S. (2024). Analysis of PISA test results in Uzbekistan and prospects of preparing primary education students for PISA test. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.

21) Akhrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). IMPACT, RESULTS AND CONSEQUENCES OF WTO ACCESSION ON THE EDUCATION SYSTEM. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(1), 6-15.

22) Ikromjonovna, J. S., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O 'ZBEKISTONDA PISA TESTI NATIJALARI VA BOSHLANG 'ICH TA'LIM O 'QUVCHILARINI BU TESTGA TAYYORLASH ISTIQBOLLARI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9, 159-162.

23) Abdullaev, A., & Odilova, M. (2024). The Role of WTO in Improving the Quality of Education. *Yosh Tadqiqotchi Jurnali*, 3(1), 140-148.